

Den danske Frimurer Ordens arkiv og bibliotek

Af Jørgen Tvevad

Åndslivet op mod Revolutionstiden var præget såvel af mysticisme i forskellige retninger som af en ivrig stræben efter »oplysning«. Man tænkte blot på kredsene omkring A. P. Bernstorff og Hertug Frederik Christian af Augustenborg, der samtidigt hengav sig til åndemanerier og arbejdede energisk på samfundsreformer. Der dannedes hemmelige foreninger med bestemte forskningsformål, ikke sjældent guldmageri, og samtidigt idealiserede man høje etiske bestræbelser. At visse sammenslutningers form og usikkerheden om deres legendariske baggrund ofte trods redelig stræben kunne føre til fejlgreb er klart, og det kan ikke undre, at der her blev et rigt arbejdsfelt for sværmere og til tider svindlere. Dog har det naturligvis aldrig i disse kredse manglet på klart og nøgternt tænkende personligheder.

Af det 18. årh.s danske foreninger og selskaber virker en del filantropiske og videnskabelige endnu. Og litteraturen om dem er omfangsrig. Men om det største af de da grundlagte samfund, frimurerne, som i dag omfatter ca. 10.500 brødre, er litteraturen kun sparsom. Det vil derfor være naturligt inden beskrivelsen af den danske ordens biblioteker og arkiver at meddele lidt oplysninger om frimureriets historie og organisation. Den stadigt bedste introduktion på dansk er skrevet 1920 til Salmonsens Konversationsleksikon af orientlisten, professor Vald. Schmidt, Ny Carlsberg Glyptotekets faglige skaber. Den for tiden lettest tilgængelige beskrivelse af det internationale brødersamfund er Bernard E. Jones: *Freemasons' Guide and Compendium*. London 1975. Litteraturens mængde på hovedsprogene er enorm. Kender man blot lidt til dansk frimurerhistorie, vil man dog se, hvor utilstrækkeligt omfattende selv de største bibliografier er: August Wolfstie-

Bibliographie der Freimaurerischen Literatur. 1-4. Leipzig 1923-26, Heinrich Neu: *Bibliographie des Templer-Ordens*. Bonn 1977 og Paul Fesch: *Bibliographie de la Franc-Maçonnerie et des Sociétés Secrètes*. Bruxelles 1978. Tilsvarende har de store leksika kun nødtørftige og delvist forkerte oplysninger om danske forhold: Eugen Lennhoff & Oskar Posner: *Internationales Freimaurerlexikon*. Wien 1932, Mackey's *Revised Encyclopedia of Freemasonry*. 1-3. Chicago 1953 og Daniel Ligou: *Dictionnaire Universel de la Franc-Maçonnerie*. 1-2. Paris 1974. De vigtigste internationale, historiske tidsskrifter er *Ars Quatuor Coronatorum*. London 1888 -, *Transactions*. The American Lodge of Research. New York 1963- og *Quatuor Coronati Jahrbuch*. Bayreuth 1964-.

Blandt de mange årsager til og inspirationer for frimureriets opståen og udvikling skal her blot nævnes nogle få. Indtil 1948 f.eks. havde graduerede fra de gamle universiteter i Storbritannien og medlemmer af the Guilds i City of London flerstemmeret ved valgene til Underhuset, dels i deres bopælskreds, dels som akademikere eller som medlemmer af City's koncessionerede handels- og håndværkerlaug. Disse middelalderlige privilegier medførte, at mange ikke-erhvervsaktive gentlemen i det 17. og 18. årh. blev »admitted and accepted« i the Worshipful Company of Masons af 1356 og i andre londonske gilder, der vel fortsatte som erhvervs-korporationer, men samtidigt blev socialt statusgivende selskaber. Efter Londons store brand 1666 vandt arkitekter, stenhuggere, murere og andre bygningshåndværkere en position, som kunne knyttes til traditioner fra middelalderens »byggehytter«. Europas store katedraler havde ikke kunnet rejses af lokale håndværkere, men var omrejsende speciali-

Jørgen Tvevad, f. 1920, cand. mag., lektor v. Historisk Institut, Kbh. Universitet.

sters arbejde. Disse »Bauhütten« eller »Lodges« havde udviklet ceremonier og ritualer for deres i årevis samarbejdende mestre, svende og lærlinge. Tilsat især skotske traditioner opstod det »symbolske« fri-mureri, den »spekulative« byggekunst, hvis formål er åndeligt og moralsk at opbygge brødrenes karakter, »at genrejse Salomons tempel«. Man arbejdede med allegorier og prætenderede at nedstamme fra urgamle orientalske, sluttede samfund. Men, som Vald. Schmidt udtrykte det, ville »et Samfund som Frimureriet med sin Broderkærligheds Aand . . . være helt utænkeligt i den førkristelige Tid, hvor egenkærligt Nationalhad og Slaveriets Aand var eneraadende overalt«. Fra 1717 begyndte en udadvendt organisering ved oprettelsen af en storloge i London. Meget hurtigt spredtes frimureriets tanker om dyder, og udbredtes bl.a. de idealer, som skulle blive normgivende i de amerikanske og franske revolutioner. I New England ved Atlantens vestbred lagde man vægt på »frihed«, mod det britiske skattetryk. På det europæiske kontinent sluttede reformerte og andre religiøse minoriteter op om »lighed«. Og især i Frankrig og Tyskland ønskede bourgeoisiet ved »broderskab« at blive lige privilegeret med adelen. Også rent storpolitisk kom frimureriet ind i billedet. Efter Cromwells henrettelse af Charles I 1649 og the Glorious Revolution 1688 havde Frankrig støttet Stuarterne, og under Jacobitisk ledelse udvikledes et katolsk inspireret højgrads-frimureri – ud over de oprindelige tre Johannes-grader. »Skotteloger« og »Kapitler« opbyggede en historisk tradition bagud til de gejstlige ridderordener.

Ordenen i Danmark

Allerede 1735 var frimureriet kommet fra Paris til Stockholm, hvor det særlige »Svenske System« senere skulle udvikle sig. Først 1743 kom logebevægelsen fra Hamburg til København. Her blev den praktiske leder hofembedsmanden Georg Nielsen, der som pagehovmester kom til at forestå den senere Kong Christian VII's og Prins Carl af Hessens opdragelse. 1744 optoges Kronprins Frederik V,

og 1749 udnævnte storlogen i London hans slægtning, Grev C. C. Danneskiold-Laurvig til provinsialstormester for Danmark-Norge. 1765 gav de danske loger sig ind under den i Tyskland »genoplivede« Tempelherreorden kaldet den »Stricte Observans«. Denne frimureriske afdeling, som kom i et mindre godt forhold til London og til Friedrich II's preussiske loger, lededes af Rigsfriherre von Hund, hvis patent som »Heermeister« skulle være foranlediget af den Stuartske tronprætendent. Efter von Hunds død 1776 opstod der uenigheder i forbindelse med valget af hans efterfølger, Hertug Carl af Södermanland, Gustaf III's brøder. I København ønskede den Guldbergske regering ikke en svensk prins som øverste leder af de dansk-norsk-holstenske loger. 1780 udstedtes derfor en kabinetsordre, som gav den danske Frimurer-Orden et kgl. protektorat og anerkendte Enkedronning Juliane Maries brøder, Hertug Ferdinand af Braunschweig, som generalstormester. Det bemærkes, at der samme år udstedtes en meget restriktiv kabinetsordre mod klubber og lignende ikke-koncessioneret foreningsliv. 1792 døde Hertug Ferdinand, og nu lod Bernstorffs regering ved et kancelli-reskript protektoriet fornye og udvide samt udnævnte statholderen for Slesvig-Holstein, Prins Carl af Hessen, kronprinsregentens svigerfader, til generalstormester. Som konge påtog Frederik VI sig den allerhøjeste beskyttelse og lod 1836 gennem Danske Kancelli tronfølgeren Prins Christian Frederik udnævne til leder af det danske frimureri. Såvel Christian VIII til 1848 som Frederik VII 1848–63 førte den stormesterlige hammer og lod udgive beskyttelsesbreve. Christian IX var ikke »arbejdende« medlem af ordenen, men udstedte 1864 et kabinets-reskript som dens protektor. 1863–72 lededes frimurerlogerne af overpræsident, justitsminister Cosmus Bræstrup og kabinetssekretær J. P. Trap, den topografiske forfatter. Kronprins, senere Kong Frederik VIII var stormester 1872–1912 og fulgtes af Kong Christian X 1912–47 samt Prins Harald 1947–49. Siden har den Danske Frimurer Ordens ledere hverken været fyrstelige eller som embedsmænd stået hoffet nær. 1949–73 var overkirurg Frode Rydgaard stormester,

siden da er direktør, cand. jur. Erik Kay-Hansen højeste styrer.

Da Frederik VII arvede Kronen, var den Danske Frimurer Orden så tæt forbundet med tronen, at den nye konge uden videre anerkendtes som ordenens generalstormester. I 1855 gik man, i høj grad på kammerherre Berlings initiativ, læremæssigt over til det »Svenske System«. Ved Frederik VII's »Declaratio«, d.d. Frederiksberg Slot den 16. november 1858, indførtes højgrader efter svensk-norsk og tysk forbillede, og ridderne i Den Danske Store Landsloge kom til at forestå ledelsen af Ordenen. Grundloven af 1866 fastsatte for det samlede Danmark retten til i lovligt øjemed at forene og forsamle sig i ukrænkelige boliger. For frimurerne kom således også at gælde den retsfortolkning, som Justitsministeriet 1878 udtrykte over for den nyetablerede Odd-Fellow-Orden, at en sammenslutning kan have »visse, efter dens Love alene for Medlemmerne tilgængelige Hemmeligheder«.

Trods snævre kontakter til de øvrige nordiske ordensafdelinger og broderlige forbindelser til storloger bl.a. i Vesteuropa, det Britiske Statssamfund og Nordamerika er det danske frimureri fuldstændig uafhængig af nogen fremmed overhøjhed og i enhver henseende selvstyrende. En hierarkisk opbygget orden har styrelsesprincipper, som adskiller sig fra de for en forening sædvanlige. Den historiske udvikling har bevaret visse ældre præg i organisationen, medens tidernes skiftende krav og medlemmernes ideelle ønsker stadig har skabt og bidrager med nye former og synspunkter, som kan forme udviklingen under stadig hensyntagen til de nedarvede traditioner. Kun mænd, der er fyldt 21 år, kan optages. Brødrene er fordelt på 25 St. Johannesloger med 18 St. Joh. Instruktionsloger, tilsammen 5 i København, 11 i byerne øst for Storebælt iøvrigt, 5 på Fyn, 7 i det sydlige og 15 i det nordlige Jylland. I løbet af en årrække er der mulighed for fra optagelsens I^o at blive forfremmet op til X^o. Fra IV° indtræder brødrene i St. Andreaslogerne, men ordenens fundament og frimurerens faste hjemsted er altid St. Johanneslogerne. Med VII° optages man i den egentlige ridderorden med dens kapitel-

loger. Samtlige loger med underafdelinger er fordelt på provinsialdirektoriet i Odense for Fyn og Sydjylland, det i Århus for Nordjylland samt Den Danske Store Landsloge i København generelt for hele riget og specielt for Østdanmark. Hver loge har en ordførende mester direkte under den højeste styrelse samt en række lokalt valgte embedsmænd. Ordenens centrale administration i Stamhuset på Blegdamsvej i København forestås af Stormesteren bistøttet af Det Højeste Råd samt en række brødre med sæde i forvaltende direktorier og rådgivende udvalg.

I snævrere forbund med den egentlige orden virker på Blegdamsvej en lille »humanitær« loge, De Gamle Pligter, hvis historie er omtalt hos C. N. Starcke: *Frimureriet*. 2. Udg. 1923, iøvrigt den i danske folkebiblioteker hidtil videst udbredte fremstilling af frimureriet. *Frimurerlauget af Gamle, Frie og Antagne Murere*, der har hovedsæde i Smallegade på Frederiksberg og derudover omfatter en række mindre provinsloger, er ved en overenskomst af 1960 tilsluttet den egentlige orden bl.a. ved den fælles stormester.

Litteratur og biblioteker

Den lokale litteratur om de enkelte loger er ret omfattende. Naturligvis er en del af disse hefter og bøger af typisk festskriftkarakter. Men der findes også dyberegående arbejder som f.eks. N. C. Zethner-Møller: *St. Joh. Logen Sanct Clemens*. Aarhus 1921, H. St. Holbeck: *St. Johannes Logen Maria til de tre Hjerter*. Odense 1941 og Erik Langer: *St. Johannes Logen Kosmos*. Helsingør 1951. Inden for den landsomfattende historie kan der peges på Edgar Collin: *Fremragende Danske Frimurere*. 1–2. 1872–75, K. L. Bugge m.fl.: *Det danske Frimureris Historie*. 1–2. 1910–27, Victor Madsen: *Den danske Store Landsloge*. 1933 og Victor Hermansen: *Den danske Store Landsloge*. 1958. Med sine 440 §§ giver Den Danske Frimurerordens Fundamentalkonstitution Ordenens formål, organisation og virkemåde fra 1972 offentligt tilgængelig. 1851–55 redigerede H. Lind ved Kongens Haandbibliotek *Nordisk Frimurer-*

Tidende, som giver et velorienterende billede af den periode, hvor kammerherre Carl Berling energisk styrede og omformede det danske frimureri. Siden er såvel i København som i Norge blevet udgivet forskellige tidsskrifter, hvis forbindelser til den officielle danske orden dog har været løse. I 1950 påbegyndte lederen af Stamhusets museum, næst Londons Europas største, Mogens Müllertz udgivelsen af Meddelelser fra Den Danske Frimurerorden. Med sine nu 30 år-gange giver dette rigt illustrerede tidsskrift den bedste indføring i såvel ældre logehistorie som i nutidig -praksis. Hvad medlemsfortegnelser angår, kan nævnes, at der 1779 i byen Slesvig udarbejdedes en trykt matrikel over brødrene i hertugdømmerne, i Nørrejylland og på Fyn. For mange af de ældre lokalloger, f.eks. i København og i Helsingør, foreligger adskillige trykte lister ud over de i arkiverne forvarede skriftlige. Fra 1872 centraliseredes en regelmæssigt og snart årligt udkommende matrikel over samtlige brødre, loger, filantropiske institutioner m.v. Matrikel for Den danske Frimurerorden 1980–1981 er således på 363 tættrykte sider og rummer navne og adresser på alle loger, et halvt hundrede velgørende legater og stiftelser og næsten 10.500 brødre. En retrospektiv matrikel over københavnske frimurere findes hos E. N. Ritzau: St. Joh. Logen Zorobabel og Frederik til det kronede Haab 1882. I ældre som i nyere broderlister ligger et meget stort materiale til socialhistoriske undersøgelser.

Mange af de nævnte bøger er betegnet som »Manuskript for Brødre« eller lignende. Men det må erindres, at siden slutningen af det 17. årh. har bogtrykkerne haft afleveringspligt til Det kgl. Bibliotek. I den septentrionale afdeling, den ældre dansk-norske, har katalog 16, samfundsvidenskab, et stort afsnit »De Ordine liberorum Cæmentariorum«, lige som der er mange titler i de topografiske kataloger. Også de udenlandske samlinger på biblioteket rummer en mængde vedrørende de »frie stenhuggere«, således i de gamle teologiske kataloger no. 3, 28 og 91. På alle større biblioteker vil man kunne orientere sig gennem Bibliotheca Danica, Dansk Historisk Bibliografi, Københavns Bibliografi, samt i tids-

skrifts- og aviskronik-indekserne. Frimureriet er jo traditionelt et »hemmeligt« selskab, hvor de indviede gradvist bliver »oplyst«. I tidligere tid har man ofte taget denne lukkethed ret så bogstaveligt selv i sager af ganske normal forenings- og administrationskarakter. Da de forskellige ritualer med deres ceremonier, symboler og allegorier indtil ind i dette århundrede var håndskrevne, kom man ikke i kollision med pligtafleveringsbestemmelserne. Men med udvidelsen af loge- og broder-tallet måtte man overveje at tage den dengang billige bogtrykning i brug. I 1918 sendte ordenen derfor til Undervisningsministeriet et andragende om »Tilladelse til at unnlade at lade aflevere til de offentlige Bibliotheker m.v. Friexemplarer af sådanne Tryksager, der alene vedrører Ordensanliggender og udelukkende er bestemte til Brug under Ordenens indre, for Almenheden utilgængelige Virksomhed«. Man kunne forsikre at være »forsynet med et forsvarligt Jernskab til Opbevaring af alle vigtige Dokumenter, derunder Exemplarer af Lovbøger og Ritualer, saa at der maa siges at være absolut fyldestgørende Garanti for de ommeldte Tryksagers Tilstedeværelse til enhver Tid«. Efter anbefaling fra Det kgl. Bibliotek meddelte ministeriet den 31. maj 1918 den ansøgte – stadig gældende – dispensation fra pligtafleveringsloven. Efter at stencileringsteknikken på mangfoldige områder har afløst det i vore dage så dyre bogtryk, sluttedes 1967–68 mellem Rigsbibliotekarembetet og ordenens Forskningsråd en aftale om frivillig aflevering af offentligt tilgængelige skrifter samt om betryggende klausulering af »lukkede«.

Allerede fra de tidligste år, i København fra 1744, er der vidnesbyrd om biblioteker og arkiver ved de enkelte loger. Og stadig forvalter man rundt i landet sine egne bog- og kunstsamlinger samt lokale arkivalier, hvor der vil kunne findes meget af interesse også for andre end brødre. Skaberen af den institution, som skulle blive til det nuværende ordensbibliotek og -arkiv, var den førnævnte Georg Nielsen, i mange år chef for Kongens Haandbibliotek. Blandt overarkivarerne finder man i 1780erne det danske sprogs forkæmper, kaptajn Werner Abrahamson, i

1870erne Tempelherreordenens historiker, biskop Fr. Münster, i Berlings reformperiode politikeren, pastor C. H. Visby, ved århundredskiftet professor Vald. Schmidt og i det nye Stamhus efter 1927 bibliotekar Victor Madsen. Arkiv og bibliotek bestyres udelukkende ved frivillig arbejdskraft, for tiden en overarkivar, to arkivarer og otte amanuenser. Det centrale bibliotek og arkiv fandt fra 1807 plads i Ordenshuset i Kronprinsensgade. 1861 indrømmedes det plads på Christiansborg Slot, men takket være overflytningen 1868 til det nye, store Ordenshus i Klerkegade kom det ikke som Kongens Haandbibliotek og det kgl. Ordens Kapitels Arkiv til at lide tab ved slotsbranden 1884. Der blev tidligt udarbejdet trykte fortegnelser over biblioteket. Det for samlingens systematik stadigt normgivende er Katalog over den Logerne i Kjøbenhavn Zorobabel til Nordstjernen og Frederik til det kronede Haab, tilhørende mureriske Bogsamling. 1851. Bibliotekets inddeling giver et tidstypisk billede af det 18. og begyndende 19. årh.s interesser: »I. Om gamle Mysterier, samt derhenhørende antiquariske Undersøgelser. II. Geistlige og verdslige Ordener: a. Korstogene. b. Tempelherre. c. Johannitter, tyske og andre Riddere. c. Munkeordeners og Jesuiterens Historie. III. Alchymie, Magie og Mystik. IV. Rosenkreutzere, V. Sværmere og navnkundige Mystagoger. VI. Livsmagnetismus. VII. Hemmelige Ordens-Forbindelser: a. Martinister. b. Brødre indviede fra Asien. c. Illuminater. d. Tyske Union. e. Maçonnerie des Dames. f. Andre Ordener. VIII. Om det egentlige Frimurerie. IX. Ordenens Angreb og Forsvar. X. Biographier. XI. Murer-Taler. XII. Murer-Sange og Digte. XIII. Skrifter, som have Hensyn til Frimureriet. XIV. Skrifter, som ikke have Hensyn til Frimureriet«. Det er naturligvis herudover blevet ført og føres stadigt systematiske og alfabetiske forfatter- og titel-kartoteker. Den senest trykte bibliografi er Den danske Frimurerordens bibliotek i Stamhuset. Fortegnelse i uddrag over bibliotekets bogbestand under gruppe VIII: Det egentlige frimureri. 1963. Langt de fleste bøger vedrører udenlandske forhold, og hertil kommer lange rækker af

tidsskrifter, årsberetninger og matrikler fra europæiske og nordamerikanske frimurerorganisationer.

Håndskrifter og arkiver

Medens Det kgl. Bibliotek altså rummer en mængde udenlandsk og næsten al dansk frimurerlitteratur, er Rigsarkivets samlinger vedrørende ordenen mindre og skal navnlig søges i registraturerne for kongehuset, Danske Kancelli og privatarkiver. I Københavns Stadsarkiv og landsarkiverne ligger kun lidt. Arkivet og håndskriftsamlingen i Stamhuset på Blegdamsvej er derimod særdeles omfattende, og dertil kommer sagsmapper, fortegnelser o.s.v. ude i de enkelte loger og administrationsgrene samt papirer i de filantropiske institutioner. Det egentlige arkiv rummer foruden et halvt hundrede meter af protokoller og regnskabspakker fra landslogen og de forvaltende direktorier ca. 1.000 svære kassetter, af Rigsarkivets type i A 4- og folio-formater. Heri er nedlagt ca. 645 voll., sværere og tyndere, fra det såkaldte »Historiske Archiv« og ca. 120 sager, ofte i flere pakker, fra det såkaldte »Forretnings-Archiv«. Det er ikke blot danske frimuriania, der findes her, men tusindvis af akter og håndskrifter fra andre europæiske lande. Som foran nævnt virkede i 1760erne, 70erne og begyndelsen af 80erne den »Stricte Observans« i de tyske, vestfranske, norditalienske og nordiske områder. Systemets hovedstyrelse og dets »VII. Provins«, hvortil Danmark hørte sammen med Nordtyskland, samlede et omfangsrigt arkiv, som fra Braunschweig efter Hertug Ferdinands død overførtes til den nye generalstormester, Prins Carl af Hessen på Gottorp Slot og Louisenlund. Her i Slesvig suppleredes disse ældre arkivalier med landgrevens egne, meget rige samlinger og hans papirer som hærmester for den »VIII. Provins«, Mellemtyskland. Christian VIII lod disse fonds overføre til København og forene med de lokale styrelses- og logeakter. Under tilsyn af Berling, Visby og Trap ordnedes nu alle papirerne – intet væsentligt synes kasseret –, og i 1876 kunne man afslutte to store registranter for »H.A.« og »F.A.«. I det forløbne århundrede er ad-

skillelsen ikke blevet overholdt, idet nye voll. er blevet oprettet inden for »H.A.«, og papirer af stadigt praktisk interesse er blevet overført til »F.A.«. Registranten over »H.A.« – akterne er systematisk opbygget, medens den over »F.A.«-sagerne er alfabetisk. Begge har indbyrdes og interne henvisninger. I hver af registrantprotokollerne er ikke blot anført voll. og sager, men disse er atter underdelt med numre og bogstaver for læg og vigtigere enkelt-dokumenter.

En gennemgang af registranternes hovedafdelinger vil vise Stamhusarkivets værdi for europæisk kulturhistorie og dansk frimurerhistorie. »H.A.« med anførelse af antal voll.: A. Den hellige Skrift (1). B. Theosophiske og spiritualistiske Skrifter (3). C. Kabbalistisk Theurgi, Magi, Alchymi og hermetisk Kundskab (13). D. Historie og matematiske Afhandlinger (2). E. Ordenshistorie (8). II. Franske Acter (12). III. Rosenkreuzer (2). IV. Illuminater (1). V. Clermont-Rosaisk System (1). VI. Salomonisk Videnskab (2). VII. Asiatiske Brødre (26). VIII. Det Evige Lys'es Udvalgte (15). IX. Amicitia Ordenen (1). X. Den hellige Synode i Norden (Münter) (1). XI. Afrikanerne, XII. Abelit-Ordenen, XIII. Araber-Ordenen, XIV. Brøder und Kinder der Wittwe, XV. L'ordre des inconnus, XVI. Concordia-Ordenen, XVII. Dioscur-Ordenen og Oculist-Ordenen (1). XVIII. Det eklektiske Forbund, XIX. Schröders System, XX. Royal York zur Freundschaft, XXI. Zu den drei Reisbrettern (1). XXII. Ubenævnte Systemer (1). XXIII. Adoptions Mureri (1). XXIV. Klericale Acter (1). XXV. Enkelte Loger: Brunsvigske (7), Frankfurter & Mainzer (3), Ceylon (1), Grosse Landesloge der Freimaurer von Deutschland (1). XXVI. Den stricte Observants: Protocoller, Acter og Correspondance (99), Matrikler (2), Ritualer. Wilhelmsbad (12). XXVII. Det rectificerede System (9). XXVIII. Danske Ritualer (15). XXIX. Landgrev Carl af Hessens System (1). 33° (1). G. Frimureriet i Danmark indtil 1855. I. Styrelsen i Kjøbenhavn (17). II. Styrelsen i Slesvig (4). III. Skotte-Logerne i Kjøbenhavn (8). IV. Skotte-Logerne i Slesvig og Holsteen (2). V. St. Joh. Logerne i Kjøbenhavn (27).

VI. St. Joh. Logerne i Provindserne, incl. Slesvig, Holsteen, Norge og Vestindien (32). VII. Vinkel-Loger (1). VIII. Overgangs-Ritualer til svensk System (7). H. Svensk Frimureri. I. Ældste Acter (10). II. Den IXde Provinds's Acter (26). III. Den VIIde P. A. (12). IV. Den VIIIde P.A. (42). V. Den Xde P.A. Norge (1). VI. Island (1). VII. Frimurerlauget (1). J. Acter, tilbageleverede fra VIIde Provinds's Loger. Frederik, Flensborg (7). Aabenraa (1). Carl zum Felsen, Altona (2). Concordia, Altona (2). Andre Materialier (112). K. Taler og Instructioner (1). L. Efterladenskaber. Landgrev Carl af Hessen (9). Hertug Ferdinand af Brunsvig (1). Biskop Münter (2). Kong Christian VIII (1). Prins Hans af Glücksborg (1). Kong Frederik VIII (1). Blandede (25). M. Diplomer og Certificater (2). N. Fremragende Brødres Optagelse (1). O. Samling af Chifre (1). P. Matrikler, Meddelelser og Protokoller. I. Danske (4). II. Udenlandske, her repræsenterede Stor-Loger. a. IXde Provinds, Stockholm (2). b. VII Provins, Tyskland (6). c. Zu den drei Weltkugeln, Berlin (4). d. Royal York zur Freundschaft, Berlin (2). e. Zur Eintracht i Darmstadt (1). f. Stor-Logen i London (1). g. Stor-Logen i Skotland (1). h. El Grando Orientale Lusitano unido (1). i. Stor-Logen for Ungarn (1). k. Grande Oriente Nazionale d'Egiziano (1). l. Eklektischer Freimaurerbund in Frankfurt (1). III. Andre udenlandske Loger. a. Tyske Loger (2). b. Franske Loger (1). c. Nederlandske Loger (1). d. Spanske og Italienske Loger (1). e. Græske Storloge (1). f. Amerikanske Loger (1). Q. Ældre Fortegnelser (3). R. Blandede Sager og ældre Loge-Stempler (4). S. Ældre Beklædninger (1). T. Independent Order of Odd Fellows (1). U. Ritualer (1).

Fra »F.A.« skal anføres antallet af sager under hvert bogstav samt som eksemplificerende illustration betegnelsen for den første sag under hvert bogstav: A (6) Affiliation. B (6) Ballotation. C (11) Certifikater. D (6) Dagmar, Nykøbing Falster. E (4) Efterladenskaber. F (13) Festsalen. G (3) Grændse for Arbejdsdistrikt. H (2) Henlagte Sager. I (7) Ikke-Christne. K (5) Kancelliet. L (7) Lands-Loge. M (8) Maria, Odense. N (2)

Nordstjernen, København. O (2) Ordenshus. P (7) Pensionskasse. R (4) Recommendation. S (9) Storloge. T (2) Tjenende Brødre. U (3) Udelukkelse. V (5) Viseste Salomos Vicarius. Z (2) Zorobabel, København. Æ (2) Æresbevisning. Ø (1) Økonomi.

Forskningens mål og midler

Uden hensyn til køns- og aldersfordelinger androg i 1875 de 2.500 frimurerbrødre 1,4 promille af den samlede danske befolkning på 1,8 mill. I 1975 var med 10.600 af 5,1 mill. promillen vokset til 2,1. En kommune som Gentofte f.eks. har i perioder kunnet tælle op over procenten, og stikprøver inden for visse sociale klasser kan også give ret så høje tal, men meget skiftende til forskellige tider. Her spiller bl.a. usikkerheden ved stillingsbetegnelser ind, idet f.eks. officerer af 1780 svarer til såvel officerer som ingeniører, arkitekter, landmålere, dyrlæger m.m.fl. i 1980. Yderligere lurer naturligvis den generelle fare, at man ved engagerede studier af et enkelt samfundsfænomen nemt kommer til at overvurdere dets betydning. Specielt gælder for frimureriet, at det er et lukket samfund. Tal og navne på loger og brødre har vel altid været offentligt tilgængelige, men det er meget vanskeligt at konstatere, hvor effektivt samarbejdet har været, og det er meget tidkrævende, ofte umuligt at optælle, i hvilket omfang medlemmerne har været aktive i logearbejdet. Måske har den Danske Frimurerorden i perioder haft politisk indflydelse. Hvis det måtte være tilfældet, er det dog sket så diskret, at de færreste historikere har været opmærksomme herpå. Niels Neergaard: Under Junigrundloven er i forbindelse med forholdet til Sverige i 1850erne og 60erne inde på

tanken. Men Robert Neiiendam: Grevinde Danner nævner kun i en bisætning Berlings »fremragende stilling inden for frimurerne« og slet ikke Frederik VII's stormesterskab, og det endskønt mere end en femtedel af de over 400 i bogens register anførte personer havde tilknytning til ordenen. Hvis frimureriet i Danmark gennem snart 240 år har levet godt, og det tyder de skiftende tiders mange udadvendte velgørhedsforanstaltninger på, har det dog også levet ret så skjult. Derfor kræver beskæftigelsen med dets historie et grundigt arbejde med kilderne og en stadig sammenligning med de klarere belyste sider af det øvrige samfundsliv.

Som nævnt ovenfor er visse dele af den Danske Frimurerordens Arkiv og Bibliotek kun tilgængelige for brødre, som måtte være blevet forfremmet til forskellige grader, som åbner adgang til klassificerede bøger og akter. Det samme gælder for de enkelte logers samlinger. For at en ikke-frimurer skal kunne få adgang til den store læsesal i Stamhuset på Blegdamsvej i København eller til et logehus i provinsen og få lejlighed til at læse speciallitteratur, håndskrifter og arkivalier, må der kræves visse forudsætninger. I en skriftlig ansøgning til Den Danske Frimurerordens Informationsdirektorium må der gøres nøje rede for undersøgelsens seriøse karakter og videnskabelige formål samt helst vedlægges anbefaling fra en forskningsinstitution. Der vil ikke uden videre kunne gives adgang til bibliotekets kartoteker og håndbogssamling og til arkivets registranter, endside til depoternes hylder. Men det er ordenens klare standpunkt, at kun visse afgrænsede dele af dens indre virksomhed er utilgængelig for offentligheden, og at man med åbenhed vil være behjælpelig ved studier inden for kultur- og samfundsvidenskaberne i bred forstand.